



WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

18 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Karol Weitz (przewodniczący)

SSN Marta Romańska

SSN Roman Trzaskowski (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 18 lutego 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 28 września 2021 r., I ACa 531/21,
w sprawie z powództwa S.S. i A.D.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,

1) oddala skargę kasacyjną;

2) zasądza od pozwanego na rzecz powodów, z tytułu kosztów postępowania kasacyjnego, kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) zł z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od doręczenia pozwanemu odpisu niniejszego orzeczenia.

Marta Romańska

Karol Weitz

Roman Trzaskowski

(K.L.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 29 marca 2021 r. Sąd Okręgowy w Toruniu ustalił, że umowa o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych [...] z dnia 9 maja 2008 r. zawarta między powodami a Bank S.A. w W. jest nieważna (pkt 1), zasądził od pozwanego na rzecz solidarnych powodów kwotę 647.663,20 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 września 2020 r. do dnia zapłaty (pkt 2), umorzył postępowanie w pozostałym zakresie (pkt 3) oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania (pkt 4).

Po rozpoznaniu sprawy w następstwie apelacji pozwanego, wyrokiem z dnia 28 września 2021 r., Sąd Apelacyjny w Gdańsku zmienił wyrok Sądu Okręgowego w punkcie 2 w ten tylko sposób, że wyeliminował z niego słowo „solidarnych” (pkt I), oddalił apelację w pozostałym zakresie (II) i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego (III).

Okoliczności sprawy istotne na obecnym etapie postępowania – z uwzględnieniem utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego dotyczącego kredytów indeksowanych do waluty obcej oraz treści zarzutów kasacyjnych – przedstawiały się następująco:

Powodowie, poszukując źródeł finansowania (w złotych) zakupu nieruchomości na cele mieszkaniowe, spotkali się z pracownikiem Bank S.A. w W. (poprzednika prawnego pozwanego; dalej – „Bank”) i w wyniku przekazanych im informacji złożyli wniosek o przyznanie kredytu indeksowanego w walucie obcej (CHF). Pracownik poinformował ich m.in., że raty mogą wzrosnąć w zależności od poziomu kursu, zarazem zapewniając, iż kredyt we frankach jest atrakcyjny i bezpieczny, gdyż oprocentowanie jest niewielkie, a frank jest stabilną walutą (ryzyko jest niskie).

W dniu 9 maja 2008 r. powodowie zawarli z Bankiem umowę o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych [...] waloryzowany kursem CHF („Umowa”) w wysokości 709.800 zł (§ 1 ust. 2 Umowy), z walutą waloryzacji - CHF (§ 1 ust. 3 Umowy), okresem kredytowania - 144 miesięcy (§ 1 ust. 4 Umowy), ze zmienną stopą procentową wyliczaną na podstawie zmiennej stawki bazowej LIBOR 3M,

powiększonej o stałą marżę Banku w wysokości 0,90% (§ 9 ust. 1 i 2 Umowy). Stosownie do Umowy równe raty kapitałowo-odsetkowe (§ 1 ust. 5) miały być spłacane zgodnie z harmonogramem określonym w CHF (§ 10 ust. 1 i 2), przy czym w § 10 ust. 4 Umowy postanowiono, że raty te będą spłacane w złotych „po uprzednim ich przeliczeniu wg kursu sprzedaży CHF z tabeli kursowej” Banku „obowiązującego na dzień spłaty z godziny 14:50” („Tabela”).

W § 29 ust. 2 Umowy kredytobiorca oświadczył, że został dokładnie zapoznany z warunkami udzielania kredytu złotowego waloryzowanego kursem waluty obcej, w tym w zakresie zasad dotyczących spłaty kredytu, i w pełni je akceptuje, jak również, że jest świadomy, iż z kredytem waloryzowanym związane jest ryzyko kursowe, a jego konsekwencje wynikające z niekorzystnych wahań kursu złotego wobec walut obcych mogą mieć wpływ na wzrost kosztów obsługi Kredytu.

Kredyt miał zostać wypłacony jednorazowo (§ 7 ust. 3 Umowy), w złotych (§ 5 ust. 1 Umowy).

W § 25 ust. 1 Umowy stwierdzono, że jej integralną część stanowi „Regulamin udzielania kredytu hipotecznego dla osób fizycznych [...] („Regulamin”), z którym kredytobiorca – stosownie do oświadczenia - zapoznał się przed zawarciem Umowy, uznając jego wiążący charakter.

W § 1 tego Regulaminu wskazano, że Bank udziela kredytów hipotecznych złotych waloryzowanych m.in. kursem CHF (ust. 2), przy czym kredyt taki udzielany jest w złotych polskich przy jednoczesnym przeliczeniu na wybraną przez kredytobiorcę walutę obcą według kursu kupna waluty z tabeli kursowej Banku obowiązującej w dniu i godzinie uruchomienia kredytu (ust. 3).

W § 2 Regulaminu przewidziano, że kursy kupna/sprzedaży walut publikowane w tabeli kursowej Banku stosowane do uruchomienia/spłaty/przewalutowania kredytów waloryzowanych podawane są do wiadomości za pośrednictwem strony internetowej [...] czy też [...] (ust. 1), przy czym wysokość kursów kupna/sprzedaży walut obowiązujących w danym dniu roboczym może ulegać zmianie, a decyzja o tej zmianie, jak również o częstotliwości zmiany podejmowana jest samodzielnie przez Bank z uwzględnieniem czynników wymienionych w ust. 4 (ust. 3), tj. bieżących notowań kursów wymiany walut na rynku

międzybankowym, podaży i popytu na waluty na rynku krajowym, różnicy stóp procentowych oraz stóp inflacji na rynku krajowym, płynności rynku walutowego, stanu bilansu płatniczego i handlowego (ust. 4).

W § 26 ust. 2 Regulaminu postanowiono, że wysokość każdej raty odsetkowej lub kapitałowo-odsetkowej kredytu/pożyczki hipotecznej waloryzowanego kursem waluty obcej określona jest w tej walucie, natomiast jej spłata dokonywana jest w złotych po uprzednim jej przeliczeniu wg. kursu sprzedaży danej waluty obcej, określonym w tabeli kursowej Banku na dzień spłaty.

Kwotę kredytu w wysokości 709.800 zł wypłacono powodom jednorazowo w dniu 15 maja 2008 r., a do dnia 28 kwietnia 2020 r. spłacili oni kredyt w całości, uiszczając łącznie z tego tytułu 1.357.463,20 zł.

Oceniając dochodzone roszczenia, Sąd Apelacyjny uznał – w zakresie istotnym na obecnym etapie postępowania - że powodowie, którzy zawarli Umowę jako konsumenci, mieli interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności Umowy mimo jej wykonania, gdyż tylko takie ustalenie może w sposób definitywny rozstrzygnąć ich niepewną sytuację prawną, w tym co do bytu hipoteki zabezpieczającej spłatę kredytu jako prawa akcesoryjnego oraz przyszłych roszczeń, które mogłyby powstać z Umowy.

Sąd odwoławczy stwierdził ponadto, że klauzule tworzące mechanizm indeksacji (waloryzacji) zawarte w Umowie i w Regulaminie (w szczególności § 10 ust. 4 Umowy oraz § 1 ust. 3 i § 26 ust. 2 w związku z § 2 ust. 2 i 4 Regulaminu) stanowią niedozwolone postanowienia umowne. Nie zostały bowiem indywidualnie uzgodnione ani sformułowane w sposób jednoznaczny (choć określały główne świadczenia stron), m.in. dlatego, że powodowie nie zostali należycie (szczegółowo) poinformowani o ryzyku kursowym. W szczególności Bank nie udowodnił, że udzielił im informacji o tym ryzyku przez pokazanie symulacji wysokości rat kredytu przy założeniu wzrostu kursu CHF o przynajmniej kilkadziesiąt procent i z wyraźną informacją, że taki wzrost jest możliwy. Zarazem postanowienia te są sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają interesów konsumentów, m.in. dlatego, że przerzucały w całości ryzyko walutowe na kredytobiorców, którzy nie uzyskiwali dochodów w walucie indeksacji.

W konsekwencji Sąd drugiej instancji stwierdził, że postanowienia klauzuli indeksacyjnej nie wiążą konsumenta, a ponieważ bez nich dalsze trwanie Umowy jest niemożliwe - ich usunięcie powoduje zmianę głównego przedmiotu Umowy (wyrażenie kwoty zadłużenia w złotych przy jednoczesnym pozostawieniu oprocentowania opartego o stawkę bazową LIBOR) prowadzącą do jej sprzeczności z naturą stosunku prawnego (art. 353¹ k.c.) kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej, ich zastąpienie przez redukcję utrzymującą skuteczność albo przez kurs średni NBP jest niedopuszczalne, gdyż nie eliminowałoby podstawowej dysfunkcjonalności Umowy kredytu jako opartego na przekazanej powodom błędnej informacji zakładającej stabilność waluty, do której kredyt jest indeksowany, a ponadto nieważność Umowy nie narażałaby kredytobiorców na szczególnie niekorzystne konsekwencje (powodowie konsekwentnie i jednoznacznie domagali się stwierdzenia nieważności Umowy, mając świadomość jego konsekwencji) - jest ona nieważna w całości (art. 58 w związku z art. 353¹ k.c.). Uzasadnia to ustalenie nieważności Umowy (art. 189 k.p.c.) oraz zasądzenie żądanych kwot (w zakresie, w którym powodowie nie cofnęli powództwa) z tytułu nienależnego świadczenia (art. 410 § 2 k.c.), wraz z odsetkami od dnia wniesienia pozwu, tj. od dnia 1 września 2020 r.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł pozwany, zaskarżając go w części oddalającej apelację i rozstrzygającej o kosztach. Zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. art. 189 k.p.c., art. 385¹ § 1 i 3 k.c. w związku z art. 69 ust. 1 i ust. 2 pkt 4a Prawa bankowego, z dyrektywą 93/13 oraz z art. 65 k.c., art. 65 § 1 k.c. w związku z art. 69 ust. 3 Prawa bankowego, z art. 358 § 2 k.c. oraz z motywem 13 i art. 5 dyrektywy 93/13, art. 358 § 2 k.c. w związku z art. XXVI i XLIX p.w.k.c. oraz z motywem 13 i art. 5 dyrektywy 93/13, art. 385 § 1 i 2 k.c. w związku z art. 58 § 1 k.c. oraz art. 6 dyrektywy 93/13, art. 189 k.p.c. w związku z art. 58 § 1, art. 353¹, art. 385¹ § 1 i 2, art. 405 i z art. 410 § 1 i 2 k.c., jak również naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 316 § 1 w związku z art. 391 § 1 oraz z art. 387 § 2¹ pkt 1 i 2 k.p.c. Wniósł o uchylenie wyroku Sadu Apelacyjnego w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie temu Sądowi do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego, ewentualnie - o uchylenie wyroku Sadu Apelacyjnego w zaskarżonej części

i orzeczenie co do istoty sprawy przez uwzględnienie apelacji Banku oraz rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sformułowane przez skarżącego zarzuty naruszenia przepisów postępowania zasadzają się na tezie, że Sąd Apelacyjny pominął fakt spłaty kredytu, wygaśnięcia hipoteki oraz wykreślenia hipoteki, a także na zwróceniu uwagi na nierzetelne i niezrozumiałe uzasadnienie wyroku, przez podanie niepełnej podstawy prawnej rozstrzygnięcia, ograniczonej głównie do wskazania nieadekwatnych wyroków, co skutkowało przedstawieniem nieadekwatnych koncepcji prawnych co do istnienia - niesprecyzowanej *in concreto* - sfery prawnej powodów która wymagałaby dodatkowej ochrony prawnej (w rozumieniu art. 189 k.p.c.), zrozumienia i akceptacji przez kredytobiorców skutków nieważności Umowy, które nie zostały im przez Sąd zaprezentowane oraz co do potrzeby eliminacji z Umowy klauzuli ryzyka i klauzuli różnicy kursowej (spreadowej). Wiąże się z tym także zarzut naruszenia art. 189 k.p.c., którego pozwany dopatrył się w stwierdzeniu nieważności Umowy mimo niewykazania przez powodów interesu prawnego i równoległego wystąpienia przez nich z dalej idącym roszczeniem restytucyjnym. Zdaniem pozwanego, ponieważ jeszcze przed datą wytoczenia powództwa doszło o spłaty całości kredytu, a hipoteka zabezpieczająca kredyt wygasła i została wykreślona z księgi wieczystej, nie istniał stan niepewności co do trwania Umowy ani zagrożenie dla sytuacji prawnej powodów. Zarzut procesowy dopełnia ponadto zarzut naruszenia art. 385 § 1 i 2 k.c. w związku z art. 58 § 1 k.c. oraz art. 6 dyrektywy 93/13 przez przyjęcie, że stwierdzenie nieważności umowy kredytu uzależnione jest wyłącznie od subiektywnej woli kredytobiorców, podczas gdy o możliwości utrzymania umowy w mocy powinny decydować obiektywne przesłanki, z uwzględnieniem że konsumenci, po wyczerpującym poinformowaniu ich przez sąd o skutkach stwierdzenia nieważności, mogą wyrazić świadomą wolę co do rezygnacji ze stosowania przepisów o nieuczciwych postanowieniach umownych i tym samym „sanować” abuzywne postanowienia umowne. W tym kontekście pozwany zwrócił też uwagę, że Sąd nie poinformował kredytobiorców o konsekwencjach uznania postanowień Umowy za niedozwolone, w tym o konsekwencjach stwierdzenia nieważności Umowy, a jednocześnie nie jest możliwe ustalenie, jakie informacje

przekazał im pełnomocnik procesowy, co skutkuje tym, iż stwierdzenie nieważności Umowy może się okazać rozwiązaniem bardzo niekorzystnym dla kredytobiorców i stoi w sprzeczności z wykładnią dyrektywy 93/13.

Rozpatrując te zarzuty, należy zwrócić uwagę, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi już obecnie wątpliwości, iż dopuszczalne jest wystąpienie przez konsumenta-kredytobiorcę z żądaniem ustalenia nieistnienia stosunku kredytu ze względu na nieważność umowy kredytu, nawet jeżeli przysługuje mu, czy jest już nawet dochodzone, roszczenie o zwrot świadczeń spełnionych na podstawie tej umowy. Interes prawny w ustaleniu istnienia bądź nieistnienia stosunku prawnego lub prawa może być uzasadniony w szczególności w kontekście ewentualnych innych roszczeń mogących wynikać ze spornego stosunku prawnego. Tylko bowiem w drodze powództwa o ustalenie możliwe jest wiążące – ze skutkami prawomocności materialnej (art. 365 w związku z art. 366 k.p.c.) – przesądzenie o istnieniu (albo nieistnieniu) stosunku prawnego lub prawa w sposób stanowiący prejudykat dla innych postępowań (zob. np. niepublikowane wyroki Sądu Najwyższego z 10 maja 2022 r., II CSKP 163/22, z 20 czerwca 2022 r., II CSKP 701/22, z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22, z 20 marca 2024 r., II CSKP 401/23, z 6 czerwca 2024 r., II CSKP 1166/22, z 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22 oraz z 28 lutego 2025 r., II CSKP 2126/22). Sąd Najwyższy wyjaśnił też, że specyfika spraw objętych zastosowaniem dyrektywy 93/13 wymusza elastyczniejsze niżby wynikało to z zasad ogólnych i korzystniejsze dla konsumenta podejście do interesu prawnego jako przesłanki żądania ochrony prawnej przy wytoczeniu powództwa ustalającego (por. wyrok Sądu Najwyższego z 6 czerwca 2024 r., II CSKP 1166/22 oraz wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 23 listopada 2023 r., C-321/22, Provident Polska, pkt 77, gdzie wskazano, że art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z zasadą skuteczności stoi on na przeszkodzie przepisom krajowym, zgodnie z ich wykładnią dokonaną w orzecznictwie, które w celu uwzględnienia wytoczonego przez konsumenta powództwa zmierzającego do stwierdzenia bezskuteczności nieuczciwego warunku w umowie zawartej z przedsiębiorcą wymagają dowodu na istnienie interesu prawnego, w sytuacji gdy uznaje się, że taki interes nie istnieje, jeżeli konsumentowi przysługuje powództwo o zwrot nienależnego świadczenia, lub gdy może on powołać się na tę bezskuteczność w ramach obrony przed powództwem wzajemnym

w przedmiocie wyegzekwowania wykonania zobowiązania wytoczonym przeciwko niemu przez tego przedsiębiorcę na podstawie tego warunku.). Właśnie z tego względu uznaje się, że konsument ma interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności umowy kredytowej także w sytuacji, gdy kredyt został już spłacony przed wytoczeniem powództwa (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2024 r., II CSKP 163/23, niepubl.). Uzupełniając można wskazać, że nawet jeżeli *in casu* hipoteka zabezpieczająca kredyt została już wykreślona z księgi wieczystej – skądinąd okoliczność ta nie została objęta ustaleniami faktycznymi (por. art. 398¹³ § 2 k.p.c. – ustalenie nieistnienia stosunku kredytu ze względu na nieważność umowy, wynikającą z zastrzeżenia w niej klauzul abuzywnych, może być istotne w kontekście ewentualnych dalszych rozliczeń restytucyjnych między stronami. W związku z tym nie można pomijać, że powodowie dochodzili zwrotu tylko części uiszczonych przez nich kwot, a z ustaleń nie wynika, aby dokonali potrącenia co do pozostałej części czy też aby Bank wystąpił z powództwem wzajemnym lub dokonał potrącenia. W świetle aktualnego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej ustalenie nieistnienia spornego stosunku może też nie być obojętne dla biegu przedawnienia roszczeń (por. np. wyroki z dnia 25 kwietnia 2024 r., C-561/21, Banco Santander (Départ du délai de prescription), pkt 35-38, 41-42, teza i z dnia 25 kwietnia 2024 r., C-484/21, Caixabank (Délai de prescription), pkt 35, 37, teza).

Wbrew wywodom skarżącego Sądy obu instancji poświęciły wystarczająco uwagi – czemu dały wyraz w uzasadnieniu - kwestii zrozumienia i akceptacji przez powodów skutków nieważności Umowy. W szczególności Sąd Apelacyjny wskazał, że kredytobiorcy konsekwentnie i jednoznacznie domagali się stwierdzenia nieważności Umowy, mając świadomość jego konsekwencji. Oceniał ponadto, że nie ma podstaw do przyjęcia, aby unieważnienie Umowy było dla nich niekorzystne (por. s. 38-39 zaskarżonego wyroku), zgadzając się co do tego z Sądem Okręgowym, który zwrócił w tym kontekście uwagę, iż spłacili oni całość kredytu (por. s. 16 uzasadnienie wyroku Sądu Okręgowego). Wprawdzie w kwestii świadomości powodów Sąd poprzestał na ogólnym stwierdzeniu, że wynika ona „z akt sprawy”, jednakże niedoskonałość ta jest pozbawiona znaczenia - podobnie jak brak poinformowania kredytobiorców przez Sąd o konsekwencjach usunięcia klauzul abuzywnych z Umowy - zważywszy, iż w najnowszym orzecznictwie wyjaśniono już

– uściślając w tym względzie, pod wpływem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego (zasada prawna) z dnia 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 (OSNC 2021, nr 9, poz. 56) – że wystąpienie przez konsumenta z żądaniem restytucyjnym zakładającym trwałą bezskuteczność (nieważność) całej umowy kredytu, może być uznane za dorozumianą odmowę potwierdzenia abuzywnej klauzuli indeksacyjnej i wystarczającą akceptację konsekwencji upadku umowy, prowadzącą do jej trwałej bezskuteczności (nieważności) (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2024 r., II CKSP 1803/22, niepubl. oraz wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 7 grudnia 2023 r., C-140/22, mBank (Oświadczenie konsumenta), pkt 56-61, 65, gdzie wskazano, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż w kontekście uznania nieważności w całości umowy kredytu hipotecznego zawartej z konsumentem przez instytucję bankową ze względu na to, iż umowa ta zawiera nieuczciwy warunek, bez którego nie może ona dalej obowiązywać, stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą wykonywanie praw, które konsument wywodzi z tej dyrektywy, jest uzależnione od złożenia przez tego konsumenta przed sądem oświadczenia, w którym twierdzi on, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy tego warunku, że jest świadomy, iż nieważność wspomnianego warunku pociąga za sobą nieważność wspomnianej umowy, i konsekwencji tego uznania nieważności, i że wyraża zgodę na uznanie tej umowy za nieważną; por. też postanowienie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 3 maja 2024 r., C-348/23, KCB i MB przeciwko BNP Paribas Bank Polska S.A., pkt 35 i teza). Wskazuje się przy tym obecnie, że powołanie się przez konsumenta na nieważność umowy kredytu indeksowanego jest dlań w praktyce niemal zawsze korzystne, choćby ze względu na brak obowiązku zapłaty bankowi jakiegokolwiek innego świadczenia niż zwrot kapitału wypłaconego z tytułu wykonania umowy kredytu oraz odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia wezwania do zapłaty (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 15 czerwca 2023 r., C-520/21, Bank M. (Skutki uznania umowy za nieważną), pkt 78-82, 84, teza, oraz postanowienia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 11 grudnia 2023 r., C-756/22, Bank Millennium, pkt 29, teza, i z dnia 12 stycznia 2024 r., C-488/23, Naniowski, pkt 24-

25, teza), w związku z czym można przyjąć co najmniej domniemanie, iż żądając zwrotu świadczeń spełnionych na podstawie takiej nieważnej umowy, kredytobiorca-konsument dysponuje informacjami niezbędnymi dla oceny swej decyzji (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2024 r., II CKSP 1803/22; por. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 2024 r., II CSKP 249/24, niepubl.). Skarżący ma rację, że o tym, czy po wyłączeniu klauzuli abuzywnej umowa nie może obowiązywać, decyduje obiektywne podejście w świetle prawa krajowego, a zatem wola jednej ze stron, w tym konsumenta, nie ma w tym zakresie rozstrzygającego znaczenia (por. np. uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego (zasada prawna) z dnia 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 i tam przywoływane orzecznictwo oraz wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 2 września 2021 r., C-932/19, OTP Jelzálogbank i in., pkt 49-50, z dnia 8 września 2022 r., C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 74, z dnia 8 września 2022 r., w połączonych sprawach C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 67, 74 oraz z dnia 12 października 2023 r., C-645/22, Luminor Bank, pkt 29, 37), jednakże w istocie Sąd przeprowadził taką obiektywną ocenę, dochodząc do wniosku, iż utrzymanie Umowy jest niemożliwe. Trzeba też zwrócić uwagę, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej sąd nie może chronić konsumenta przed upadkiem umowy, jeżeli ocenia - a tak było *in casu* - że nie naraża on go na "szczególnie niekorzystne konsekwencje" (por. wyrok Europejskiej z dnia 12 października 2023 r., C-645/22, Luminor Bank, pkt 38, 40-41).

Spośród sformułowanych w skardze kasacyjnej zarzutów naruszenia prawa materialnego pierwszoplanowy charakter ma zarzut naruszenia art. 189 k.p.c. w związku z art. 58 § 1, art. 353¹, art. 385¹ § 1 i 2, art. 405 i z art. 410 § 1 i 2 k.c., który zasadza się na tezie, że nie było podstaw do eliminacji z Umowy klauzuli indeksacyjnej i że Umowa ta powinna zostać utrzymana w mocy, gdyż jej obowiązywanie było prawnie możliwe.

W tej kwestii należy najpierw przypomnieć, że upadek klauzuli indeksacyjnej wynikał *in casu* bezpośrednio z abuzywności tej klauzuli, spowodowanej brakiem należytego poinformowania kredytobiorców o związanym z indeksacją ryzyku walutowym oraz niedopuszczalnym przerzuceniem na nich całości tego ryzyka. Wywody Sądu Apelacyjnego w tym względzie pozostają w pełnej zgodzie

z dorobkiem Sądu Najwyższego, który wielokrotnie wyjaśniał, jakie przesłanki muszą być spełnione, aby można było przyjąć, że konsument został należycie poinformowany o ryzyku walutowym związanym z zaciągnięciem kredytu indeksowanego do waluty obcej czy denominowanego w tej walucie (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, niepubl., z dnia 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22, niepubl., z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, z dnia 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22, niepubl., z dnia 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, niepubl., z dnia 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, niepubl., z dnia 28 lutego 2023 r., II CSKP 763/22, niepubl., z dnia 25 października 2023 r., II CKSP 820/23, z dnia 9 lipca 2024 r., II CSKP 249/24, niepubl. i z dnia 3 grudnia 2024 r., II CSKP 1803/22, niepubl.), co wskazywałoby na jednoznaczność postanowienia wprowadzającego to ryzyko i wykluczało jego kontrolę pod kątem abuzywności, zważywszy, iż chodzi o postanowienie określające świadczenie główne (por. art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c.). W tym kontekście Sąd Najwyższy zastrzegał m.in., że ogólne pouczenie konsumenta, iż wahania kursów waluty obcej, do której kredyt jest denominowany/indeksowany, wpłyną na wysokość salda kredytu oraz wysokość raty kapitałowo-odsetkowej wyrażonej w walucie krajowej, jest niewystarczające dla stwierdzenia, że bank udzielił kredytobiorcy konsumentowi wystarczającej informacji. Wyjaśnił też, że kluczowe znaczenie ma uświadomienie konsumentowi, iż silna deprecjacja waluty krajowej może pociągać za sobą konsekwencje trudne dlań do udźwignięcia. Prawidłowa informacja powinna uwzględniać kilka istotnych elementów. Przede wszystkim uświadamiać konsumentowi - wyraźnie i z należytą powagą - że ryzyko silnej deprecjacji jest trudne do oszacowania w perspektywie długookresowej i nie powinno być lekceważone (pozostaje realne). Wymaganiu temu nie czyni zadość np. podawanie „uspokajających” informacji o historycznych wahanach waluty indeksacji w okresie nieproporcjonalnym do przewidywanego czasu trwania umowy kredytu, które może wręcz usypiać czujność kredytobiorcy, wywołując wrażenie o jedynie hipotetycznym charakterze zagrożeń. Istotne jest również zwrócenie uwagi na powagę tego zagrożenia w aspekcie możliwego rozmiaru deprecjacji waluty krajowej, a w szczególności podkreślenie, że może być ona gwałtowna i drastyczna (przekraczać nawet kilkadziesiąt procent), z uwzględnieniem sytuacji majątkowej

konkretnego konsumenta, decydującej o tym, jaki stopień deprecjacji waluty indeksacji przekraczać będzie granice jego zdolność do spłacania kredytu. Wymagana w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej informacja co do tego, że konsekwencje silnej deprecjacji mogą być trudne do udźwignięcia dla konsumenta, nie powinna ograniczać się do ogólnego stwierdzenia o jej wpływie na wysokość zadłużenia czy nawet rat, ale obrazować ów wpływ konkretnymi wyliczeniami. Konsument powinien być też uświadomiony, że deprecjacja taka może powodować utratę zdolności do spłaty kredytu, z czym wiąże się poważne ryzyko utraty nieruchomości – stanowiącej częstokroć miejsce zamieszkania konsumenta - obciążonej hipoteką zabezpieczającą spłatę kredytu. Jeżeli Umowa przewiduje mechanizmy ograniczające czy łagodzące ryzyko kursowe, konsument powinien być też odrębnie poinformowany o zasadzie ich działania (np. czy może żądać przewalutowania kredytu) i krokach, które powinien podjąć w celu skorzystania z nich (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 oraz z dnia 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22, niepubl.). W tym kontekście Sąd Najwyższy podkreślał też, że nawet przestrzeganie przez bank obowiązującego w dacie zawarcia umowy standardu wynikającego z rekomendacji S Komisji Nadzoru Bankowego dotyczącej dobrych praktyk w zakresie ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie wydanej w 2006 r., nie wyklucza oceny, iż bank nie udzielił konsumentowi należytej informacji, a ocena ta może przesądzać nietransparentność klauzuli ryzyka walutowego (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 i z dnia 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22 i z dnia 25 października 2023 r., II CKSP 820/23, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2022 r., I CSK 2071/22, niepubl. i tam przywoływane orzeczenia). Ponadto w wyroku z dnia 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, sięgając również do orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, Sąd Najwyższy stwierdził, że ryzyko kursowe towarzyszące umowom pożyczki (kredytu) zawierany na bardzo długi czas jest na tyle poważne, że jeżeli ma nim być w całości obciążony pożyczkobiorca (kredytobiorca), to niezbędne jest przedstawienie mu nie tylko danych z okresu, kiedy nie miały miejsca zdarzenia powodujące istotne wahania kursu waluty, lecz także przedstawienie zagrożeń będących wynikiem zdarzeń nadzwyczajnych mogących spowodować 100 - 200% wzrost kursu. W orzecznictwie

Sądu Najwyższego - z odwołaniem do orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej - negatywnie ocenia się również, tak jak uczynił to Sąd Apelacyjny, ponoszenie przez kredytobiorcę nieograniczonego (nieproporcjonalnego) ryzyka walutowego (por. zwłaszcza wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, niepubl., z dnia 25 października 2023 r., II CSKP 820/23, niepubl., z dnia 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22, niepubl. i tam omówiony wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 10 czerwca 2021 r., C-776/19-C-782/19, BNP Paribas Personal Finance, pkt 99-103, teza, oraz z dnia 9 lipca 2024 r., II CSKP 249/24, niepubl. i z dnia 3 grudnia 2024 r., II CSKP 1803/22).

W pełnej zgodzie z judykaturą Sadu Najwyższego pozostaje też ocena Sądu odwoławczego, że bez abuzywnej klauzuli indeksacyjnej (klauzuli ryzyka walutowego) umowa kredytu indeksowanego do waluty obcej nie może być utrzymana, gdyż byłoby to równoznaczne z tak daleko idącym jej przekształceniem, iż należałoby ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze niż zamierzone przez strony, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, z. B, poz. 20, z dnia 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22, niepubl., z dnia 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22 i II CSKP 382/22, niepubl., z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22, niepubl., z dnia 20 maja 2022 r., II CSKP 796/22, niepubl., z dnia 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, niepubl., z dnia 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, niepubl., z dnia 31 stycznia 2023 r., II CSKP 941/22, niepubl., z dnia 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, niepubl., z dnia 10 marca 2023 r., II CSKP 1017/22, niepubl., z dnia 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1016/22, niepubl., z dnia 25 maja 2023 r., II CSKP 1311/22, niepubl., z dnia 6 czerwca 2023 r., II CSKP 1159/22, niepubl., z dnia 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22, niepubl., z dnia 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22, niepubl., z dnia 8 listopada 2023 r., II CSKP 1530/22, niepubl., z dnia 21 listopada 2023 r., II CSKP 1675/22 i II CSKP 701/23, niepubl., z dnia 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22, niepubl. i II CSKP 1753/22, z dnia 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22, niepubl., z dnia 24 stycznia 2024 r., II CSKP 1496/22, niepubl., z dnia 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22, niepubl. oraz z dnia 3 grudnia 2024 r., II CKSP 1803/22).

Pozostałe zarzuty skarżącego zasadzają się na tezie, że postanowienia dotyczące ryzyka walutowego (indeksacji jako takiej) nie były abuzywne i zmierzają do wykazania, iż klauzule przeliczeniowe (dotyczące różnicy kursowej) nie były abuzywne, a nawet jeżeli były – powinny być oddzielone od skutecznej klauzuli ryzyka walutowego, uzupełnionej kursem średnim NBP z odwołaniem do wykładni umowy oraz oświadczeń woli stron albo art. 358 § 2 k.c., w związku z czym ich usunięcie nie powoduje upadku całej Umowy. Wobec zaaprobowania oceny Sądu Apelacyjnego, że abuzywnością dotknięta była bezpośrednio sama klauzula indeksacyjna (klauzula ryzyka walutowego), a bez tej klauzuli Umowa nie może być utrzymana, rozpatrywanie tych zarzutów jest bezprzedmiotowe.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

Marta Romańska

Karol Weitz

Roman Trzaskowski

(K.L.)

[r.g.]